

Komunikaty specjalne

GOSPODARKA ROLNO-SPOŻYWCZA W KONTEKŚCIE PANDEMII COVID-19 W JAPONII

MASAHIKO GEMMA

Pandemia COVID-19 wywarła istotny wpływ na życie ludzi na całym świecie. Japonia nie jest wyjątkiem. Z obawy przed negatywnymi skutkami dla gospodarki do początku kwietnia 2020 r. nie nałożono restrykcji na podróże międzynarodowe. Od 7 kwietnia do końca maja trwał łagodny lockdown. Druga fala pandemii nadešla w sierpniu, a trzecia rozpoczęła się na przełomie listopada i grudnia.

Zaobserwowano pewne zmiany w środowisku pracy. Ludzie zaczęli unikać organizowania niepotrzebnych spotkań publicznych i prywatnych oraz towarzyskich, a także uczestnictwa w takich spotkaniach. Od momentu, kiedy pandemia COVID-19 zaczęła rozprzestrzeniać się w Japonii, wiele osób zostało w domu. Wśród pracowników biurowych powszechna stała się praca zdalna. Władze krajowe i lokalne zachęcały pracodawców z małych i średnich przedsiębiorstw do wprowadzania elastycznych stylów pracy. Poproszono restauracje i bary o wstrzymanie działalności. Lokalne gminy wypłaciły częściowe odszkodowania z dostępnych funduszy nadzwyczajnych. Unikano długich podróży pociągami w celu zmniejszenia zagrożeń dla zdrowia.

Zmiany w zakresie spożycia produktów żywnościowych

Transformacja stylu życia zmieniła wzorce konsumpcyjne gospodarstw domowych, jak przedstawiono w tabeli 1. Jeśli chodzi o produkty żywnościowe, wzrosło spożycie produktów gotowych, takich jak makaron instant i mrożonki. Znacznie wzrosło także spożycie alkoholu w domu, odzwierciedlając zwiększony poziom stresu spowodowany pozostawaniem w domu, gdyż spożycie alkoholu poza domem znacznie spadło. Wzrosło również spożycie papierosów. Wydatki na jedzenie poza domem spadły podczas lockdownu i wzrosły ponownie w październiku. Znacznie

zwiększyły się możliwości dostarczania żywności oraz zakupów na wynos. Wśród małych rodzin w dużych miastach powszechne stały się usługi dostarczania żywności za pomocą UberEATS i innych dostawców. Wiele gospodarstw domowych wolało, aby dostarczano im żywność, niż zamawiać jedzenie na wynos lub gotować w domu.

Tabela 1

Zmiany w zakresie spożycia przez gospodarstwa domowe z uwagi na pandemię COVID-19

Wyszczególnienie	październik 2020		wrzesień 2020	
	Zmiany realne w porównaniu z poprzednim rokiem (%)	Zmiany udziałów (%)	Zmiany realne w porównaniu z poprzednim rokiem (%)	Zmiany udziałów (%)
Produkty żywnościowe				
Makaron instant	11,0	0,01	16,9	0,01
Świeże mięso	8,6	0,18	8,1	0,15
Żywność mrożona	7,2	0,02	16,3	0,04
Puszkowane napoje alkoholowe	28,2	0,03	20,2	0,02
Jedzenie poza domem	0,7	0,02	▲ 21,3	▲ 0,80
Spożycie alkoholu poza domem	▲ 36,3	▲ 0,18	▲ 54,6	▲ 0,25
Zdrowie i opieka medyczna				
Produkty ochrony zdrowia, w tym maseczki	106,7	0,25	42,3	0,13
Transport				
Pociągi	▲ 37,1	▲ 0,22	▲ 65,3	▲ 0,44
Autobusy	▲ 45,5	▲ 0,05	▲ 53,7	▲ 0,06
Taksówki	▲ 19,4	▲ 0,03	▲ 40,9	▲ 0,05
Bilety lotnicze	▲ 89,8	▲ 0,28	▲ 68,2	▲ 0,12
Opłaty za przejazd	▲ 36,3	▲ 0,11	▲ 45,2	▲ 0,13
Paliwo	▲ 4,7	▲ 0,09	▲ 18,9	▲ 0,36
Opłaty pocztowe	19,0	0,01	17,4	0,01
Kultura i rozrywka				
Zakwaterowanie	31,8	0,18	▲ 25,7	▲ 0,20
Wycieczki zorganizowane	▲ 27,0	▲ 0,29	▲ 61,4	▲ 0,72
Kina i teatry	▲ 30,3	▲ 0,06	▲ 65,8	▲ 0,12
Wycieczki kulturalne	▲ 28,9	▲ 0,02	▲ 43,8	▲ 0,03
Lunaparki	▲ 46,1	▲ 0,03	▲ 52,8	▲ 0,05
Kosmetyki				
Podkład	▲ 17,3	▲ 0,01	▲ 58,0	▲ 0,07
Szminki	▲ 37,6	▲ 0,01	▲ 56,6	▲ 0,02

Uwaga: Udziały przedstawiają udział w łącznych wydatkach.

Źródło: Ministry of General Affairs (2020), Changes in Household Consumption due to the COVID-19 Pandemic – Selected Mostly Affected Items.

Wydatki na produkty opieki zdrowotnej, w tym maseczki, poszybowały w górę, odzwierciedlając większą konieczność utrzymania wyższego poziomu higieny w domach. Obywatele mieli obowiązek noszenia maseczek poza domem. Kupujących zachęcano do korzystania z własnych toreb w sklepach spożywczych, jednak wraz z rozprzestrzenianiem się pandemii wielu z nich zdecydowało się na zakup toreb plastikowych ze względów sanitarnych.

Wydatki na transport znacznie spadły, ponieważ rzadziej korzystano z transportu miejskiego. Chociaż ruch lotniczy nadal był niski, to w październiku zaobserwowano niewielką poprawę w porównaniu z poprzednim miesiącem pod względem korzystania z pociągów, autobusów i taksówek. Zużycie benzyny było prawie na tym samym poziomie, co przed pandemią.

Wydatki na działalność kulturalną i rozrywkową w październiku były znacznie niższe niż w roku poprzednim, ale we wrześniu odnotowały wzrost. Zużycie podkładów i szminek w październiku pozostawało niskie, ale spadek był mniej dramatyczny niż ten, który miał miejsce we wrześniu. Spadek realnych dochodów i mniejsza liczba okazji, aby wyjść z domu, mogły zmniejszyć zużycie kosmetyków przez gospodarstwa domowe.

Ceny produktów rolnych spadły w jesiennym sezonie zbiorów. Podaż wielu produktów rolnych była większa niż popyt na te produkty. Plony z hektara były wyższe niż zazwyczaj ze względu na korzystne warunki klimatyczne w letnim sezonie wegetacyjnym. Zmniejszeniu uległ popyt na te produkty rolne z restauracji. Brak popytu w sektorze restauracyjnym nie mógł zostać wyrównany przez spożycie w gospodarstwach domowych.

Zmiany cen głównych produktów rolno-spożywczych

Ceny świeżej żywności, warzyw, wodorostów i owoców rosły do sierpnia, a następnie zaczęły spadać (zob. tab. 2). Wyższe niż zazwyczaj plony w produkcji krajowej przyczyniły się do spadku cen krajowych produktów rolnych. Ceny zbóż, produktów rybołówstwa, mięs i przetworów mlecznych pozostały prawie niezmiennie w porównaniu z cenami z tego samego miesiąca 2019 roku. Ceny posiłków spożywanych poza domem w 2020 były wyższe niż ceny w tym samym miesiącu poprzedniego roku.

Tabela 2

Zmiany cen głównych artykułów żywnościowych w ciągu roku (%)

Miesiąc 2020	Wszystkie artykuły	Żywność	Świeża żywność	Zboża	Ryby i owoce morza	Mięsa	Produkty mleczne i jaja	Warzywa i wodorosty
Styczeń	0,7	1,2	-2	1	-0,7	1,1	2,3	-2,1
Luty	0,4	1,2	-1,9	1,1	0	0,9	2,7	-2,1
Marzec	0,4	1,4	0,3	1	-0,4	0,4	2,4	1,6
Kwiecień	0,1	2,1	6,7	0,7	-0,1	0,6	0,5	7,6
Maj	0,1	2,1	5,8	0,5	-0,1	1,5	0	7
Czerwiec	0,1	1,5	3,2	0,2	-1,5	1,2	-0,1	5
Lipiec	0,3	1,9	6,9	0,1	-1	1,2	-0,4	8,8
Sierpień	0,2	2,9	13,6	-0,1	-0,3	0,4	-0,2	16
Wrzesień	0	1,9	7,8	-0,7	2	1	-0,6	3,3
Październik	-0,4	1,1	5,4	-0,8	1,2	1,3	-0,7	3,6
Listopad	-0,9	-0,2	-1,1	-1,1	-1,4	0,7	-1	-1,2

Miesiąc 2020	Owoce	Oleje, tłuszcze i przyprawy	Ciasta i słodycze	Żywność gotowa	Napoje	Napoje alkoholowe	Jedzenie poza domem	Mieszkanie
Styczeń	1,9	0,1	3,2	1,5	0,5	1,4	3,2	0,8
Luty	0,4	-0,5	3,4	1,3	0,5	1,4	3,1	0,8
Marzec	0,2	-0,7	2,8	1,3	0,3	1,2	3	0,8
Kwiecień	7,7	-0,4	2,9	0,5	0,2	1,2	2,7	0,7
Maj	6,3	0	3	1	-0,1	1	2,6	0,8
Czerwiec	4	-0,4	2,6	0,9	-0,5	1	2,6	0,7
Lipiec	6,4	-0,7	1,4	0,8	-0,8	1	2,5	0,7
Sierpień	12,3	-0,7	1,2	0,7	-0,9	1,1	2,5	0,7
Wrzesień	19,3	-0,4	1	0,1	-0,7	1,5	2,5	0,6
Październik	10,2	-0,9	1,7	0,1	-1,1	-0,8	0,4	0,1
Listopad	3	-0,9	1,2	-0,1	-1,2	-0,6	0,1	0,1

Uwaga: Liczby te przedstawiają zmiany odsetka w ciągu roku.

Źródło: Ministry of General Affairs (2020), Annual Report on the Consumer Price Index 2020.

Spożycie wołowiny i produkcja bydła w Japonii w czasie pandemii COVID-19¹

Wołowina stanowi towar luksusowy. Gdy z powodu pandemii COVID-19 spadają realne dochody, spada również spożycie wołowiny na mieszkańca. Spadek cen wołowiny spowodował wzrost spożycia wołowiny na mieszkańca.

Roczne spożycie wołowiny w Japonii wynosi około 1,5 mln ton. 65% spożywanej wołowiny przeznaczonych jest na import. Udział krajowej produkcji wołowiny w całkowitym popycie na wołowinę w Japonii wynosi 35%, natomiast udział wołowiny Wagyu, mięsa marmurkowego po cenie premium, o specjalnej teksturze, w całkowitym popycie na wołowinę wynosi 16%. Rynek wołowiny Wagyu w Japonii jest zróżnicowany. Większość wołowiny Wagyu jest chroniona na rynku krajowym za pomocą reguł oznaczenia geograficznego ustanowionych przez rząd japoński. Wraz ze spadkiem cen wołowiny został częściowo zrekompensowany spadek popytu z uwagi na niższe dochody realne. Ludzie powstrzymywali się od jedzenia poza domem z obawy przed zarażeniem się COVID-19 w restauracji. Brak turystów międzynarodowych na rynkach krajowych również obniżył popyt na wołowinę Wagyu w Japonii.

Produkcja wołowiny Wagyu była niższa w marcu i kwietniu 2020 z powodu spadku cen hurtowych. W kwietniu produkcja wołowiny Wagyu spadła o 10%. Jednakże w maju i czerwcu znów była większa, a jej wzrost w czerwcu wyniósł 17%. Pandemia zaczęła rozprzestrzeniać się w marcu. Quasi-lockdown został wprowadzony przez rząd 7 kwietnia i trwał do końca maja. Pierwsza fala pandemii ustała w czerwcu. Wtedy znowu otwarto restauracje. Niektórzy sprzedawcy detaliczni zaczęli sprzedawać swoje produkty online i dostarczać je do gospodarstw domowych za pomocą wiarygodnych usług kurierskich. Ceny polędwicy Wagyu spadły między marcem a czerwcem, ponieważ była ona spożywana głównie w restauracjach. Spożycie przez gospodarstwa domowe nie wzrosło, mimo spadku cen detalicznych polędwicy na rynku krajowym.

Spożycie i produkcja mleka w Japonii podczas pandemii COVID-19²

Podczas pandemii COVID-19 spożycie mleka przez dzieci w wieku szkolnym i restauracje znacznie spadło. W kwietniu i maju szkoły oraz restauracje były zamknięte. Pozostałe mleko przetworzono na odtłuszczone mleko w proszku i masło. Stowarzyszenia producentów mleka wysyłały mleko poza granice prefektur, aby uniknąć likwidacji mleka w celu utrzymania cen mleka na rynku. Obecnie zapasy odtłuszczonego mleka w proszku są coraz większe. Skuteczność dostosowania podaży była ograniczona ze względu na liberalizację handlu. Zmiany w zachowaniach konsumentów również mają wpływ na skuteczność dostosowania podaży.

¹ Informacje na temat spożycia i produkcji wołowiny podczas pandemii COVID-19 zostały zgromadzone głównie z Hasegawy (2020).

² Informacje na temat przemysłu mleczarskiego i mlecznego podczas pandemii COVID-19 zostały zebrane głównie z Ody (2020).

W okresie od marca do maja spożycie mleka w szkołach, w porównaniu z rokiem poprzednim, było niższe o 60 tys. litrów. Latem popyt ze strony szkół na mleko miał wzrosnąć z tytułu nadrabiania zajęć prowadzonych w szkołach podstawowych i gimnazjach.

Uważa się, że 30 tys. ton odtłuszczonego mleka w proszku to optymalny poziom rezerw, odpowiadający około dwumiesięcznemu spożyciu krajowemu. Już w marcu zapasy wynosiły 60 tys. ton. Rząd japoński rozpoczął program dotowania sprzedaży w przypadku sprzedawania odtłuszczonego mleka w proszku jako paszy dla zwierząt.

Wpływ COVID-19 na rynek pracy

Pandemia COVID-19 utrudnia pracę w wielu sektorach gospodarki w Japonii. W ostatnich miesiącach, w odpowiedzi na zmniejszenie popytu na produkty rolne, nastąpił spadek zatrudnienia w rolnictwie i leśnictwie. Spadek ten nie jest tak gwałtowny jak w sektorze hotelarskim i restauracyjnym, ale był to drugi co do wielkości spadek wśród głównych sektorów japońskiej gospodarki.

Ogólny wpływ wirusa COVID-19 na siłę roboczą w Japonii obejmuje zmniejszenie całkowitej liczby pracowników o 15%. Spadek był jeszcze większy w przypadku kobiet-pracowników. Liczba pracowników tymczasowych spadła, natomiast wzrosła liczba stałych pracowników mających długoterminowe umowy o pracę. Liczba osób samozatrudnionych rosła, ale od dwóch miesięcy maleje.

Wydaje się, że pandemia COVID-19 nieprzerwanie wywiera wpływ na życie ludzi w Japonii. Miała ona poważny wpływ na sektor HoReCa. Władze krajowe i lokalne dotują wycieczki rekreacyjne, aby pomóc przetrwać branży turystycznej. Ponowne przyjęcie turystów międzynarodowych to kwestia wielu miesięcy. Należy wspierać podróże krajowe, aby pobudzać lokalne gospodarki, jednakże nawracające fale pandemii spowalniają ich ożywienie.

Handel międzynarodowy za pośrednictwem statków towarowych i ładunków lotniczych utrzymuje się na dobrym poziomie. Dzięki wysokim plonom produktów rolnych w japońskim rolnictwie niedobór produktów rolno-spożywczych nie będzie stanowił problemu. Problemem był brak pracowników zagranicznych pod względem produkcji owoców i warzyw, ale zdani na siebie pracownicy zagraniczni zaczęli zastępować pracowników zagranicznych, którzy w 2020 mieli przyjechać do Japonii do pracy w rolnictwie. Jeśli nadal będą obowiązywały restrykcje dotyczące podróży międzynarodowych, rolnictwo japońskie stanie w obliczu niedoboru siły roboczej. Może to wymagać zwiększenia importu produktów rolno-spożywczych.

Tabela 3

Zmiany na rynku pracy w Japonii podczas pandemii COVID-19

Wyszczególnienie	x1,000 lub %	Zmiana rok do roku w 2020 (x1,000 lub %)					jednostki
		październik	wrzesień	sierpień	lipiec		
Zatrudnieni	66,940	-930	-790	-750	-760	x1,000	
Mężczyźni	37,040	-460	-300	-270	-240	x1,000	
Kobiety	29,900	-470	-490	-480	-540	x1,000	
Samozatrudnieni	6,710	-180	-160	150	140	x1,000	
Zatrudnieni pracownicy	59,980	-480	-560	-790	-920	x1,000	
Pracownicy bez stanowisk kierowniczych	56,450	-760	-750	-830	-780	x1,000	
Stali pracownicy	35,350	90	480	380	520	x1,000	
Pracownicy tymczasowi	21,110	-850	-1,230	-1,200	-1,310	x1,000	
Rolnictwo i leśnictwo	2,060	-12	-25	-11	-8	%	
Budownictwo	5,000	6	2	-11	-20	%	
Produkcja	10,370	5	-39	-52	-8	%	
Informacja i telekomunikacja	2,320	7	19	11	6	%	
Transport	3,490	5	-2	-6	-8	%	
Sprzedaż hurtowa i detaliczna	10,800	8	2	-16	-9	%	
Usługi finansowe i ubezpieczeniowe	1,740	7	19	10	1	%	
Usługi w zakresie nieruchomości i wynajmu	1,400	9	15	17	14	%	
Usługi akademickie i eksperckie	2,530	-6	-3	1	0	%	
Usługi hotelarskie i restauracyjne	4,100	-43	-48	-28	-22	%	
Usługi rozrywkowe	2,460	-7	0	-6	-18	%	
Usługi edukacyjne	3,310	2	12	18	10	%	
Usługi medyczne i socjalne	8,660	13	18	10	-5	%	
Inne usługi	4,440	-10	-8	-2	-13	%	

Źródło: Ministry of General Affairs (2020), Labor Force Survey: Results of October 2020.

Literatura

- Hasegawa, Kousei (2020). Demand and Supply Changes under the COVID-19 Pandemic. *Agricultural Finance*, Norin Chukin Research Institute, September 2020, s. 508-513.
- Ministry of General Affairs (2020). Changes in Household Consumption due to the COVID-19 Pandemic – Selected Mostly Affected Items. Statistical Bureau, December 2020. Pobrane z: https://www.stat.go.jp/data/kakei/sokuhou/tsuki/pdf/fies_rf1.pdf (data dostępu: 12.12.2020).
- Ministry of General Affairs (2020). Labor Force Survey: Results of October 2020, Statistical Bureau. December 2020. Pobrane z: <https://www.stat.go.jp/data/roudou/sokuhou/tsuki/pdf/gaiyou.pdf> (data dostępu: 17.12.2020).
- Ministry of General Affairs (2020). Annual Report on the Consumer Price Index 2020: Results of November 2020. Statistical Bureau, December 2020. Pobrane z: <https://www.e-stat.go.jp/stat-search/files?page=1&layout=datalist&toukei=00200573&tstat=000001084976&cycle=1&year=20200&month=24101211&tclass1=000001085955> (data dostępu: 18.12.2020).
- Oda, Shiho (2020). Current Situation of Dairy and Milk Industry from the Perspective of the Impacts of the COVID-19 Pandemic – Supply Adjustment of Milk. *Agricultural Finance*, Norin Chukin Research Institute, July 2020, s. 370-385.

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 15.03.2021.

